

ELŐSZÓ

A SZLENG FOGALMA

A nyelvek nyelvváltozatok formájában léteznek: másként beszélnek a városi és a falusi emberek, a fiatalabb és az idősebb nemzedék tagjai, a különféle társadalmi rétegek és foglalkozási csoportok képviselői, a nők és a férfiak.

Minden nyelv mind horizontálisan, mind vertikálisan nyelvváltozatokból áll. Horizontálisan a különböző tájegységek nyelvjárásaira és a regionális változatokra tagozódik a nyelv. Természetszerűleg nyelvénként és koronként más-más a nyelvjárások és a regionális nyelvek viszonya a sztenderd köznyelvhez. Ezeknek a nyelvváltozatoknak a szókincsét, kifejezéseit a tájszótárak, nyelvjárási szótárak tartalmazzák.

Vertikálisan a nyelv különböző stílusrétegű nyelvváltozatokra oszlik. A köznyelvhez képest a legfőbb stílusrétegek a következők: vulgáris, szleng, bizalmas, társalgási, költői és választékos. A vulgáris és a szleng az ún. alsóbb nyelvi szinteket alkotják. A napjainkban *szleng* minősítéssel jelölt nyelvváltozatot az elmúlt másfél évszázadban a magyar lexikográfiai szakirodalom több módon is megnevezte: *tolvajnyelv*, *zsargon*, *apacsnyelv*, *jassznyelv*, *argó*, *csibésznyelv*.

A francia nyelv háttérbe szorulásával és az angol nemzetközivé válásával ma már széles körben a *szleng* minősítés használatos, igaz, gyakran kissé tágan értelmezik azt a nyelvváltozatot, melyet ezzel a terminussal jelölnek. Napjainkban szlenggel jelzett nyelvváltozatba sokan besorolják a vulgáris és a bizalmas nyelvváltozatot is.

A *szleng* szó mai jelentését a Webster-szótár 1828-as kiadása rögzíti először: „közönséges, vulgáris, értelmetlen nyelv” [low, vulgar, unmeaning language]. Ez bizony eléggé sovány definíció. A szleng pontosabb megfogalmazása azért is nehéz, mert folyton változik, és az elmúlt két évszázad különböző szakaszaiban más-más fogalmakat jelölt az angol szakirodalomban. A gazdag irodalmi múlttal rendelkező nyelvek, amelyek átvették az új műszót, mind saját nyelvészeti-stilisztikai hagyományaik szellemében illesztették be terminológiájukba. A magyar nyelvészeti szakirodalomban Péter Mihály honosította meg a *szleng* szót az 1980-ban megjelent, *Szleng és költői nyelvhasználat* című könyvével.

A szleng mibenlétét az egyes szerzők eltérően közelítik meg: vizsgálják szociológiai, stilisztikai és nyelvészeti szempontból, kiemelve a lexikai újítások iránti hajlandóságát. A szlengnyelv meghatározására az utóbbi évtizedekben számos definíció készült. Elmondható, hogy a legtöbb meghatározásban közősek az alábbi jellemzők: 1) A szleng használata szembetűnően csökkenti a formális vagy komoly beszéd vagy írásmű méltóságteljeségét. 2) A szleng használata arra utal, hogy a használója az emberek azon alacsonyabb társadalmi helyzetű vagy kisebb felelősséggel bíró osztályába tartozik, akik az ilyen kifejezések sajátos ismerői és használói. 3) A szleng a mindennapos társalgásban magasabb társadalmi helyzetű vagy nagyobb felelősséget viselő személyek között tabukifejezésnek számít. 4) A beszélő a szlengkifejezést egy jól ismert, konvencionális szinonima helyett használja, elsősorban azért, hogy védve érezze magát a konvencionális kifejezés használata által okozott kényel-

metlen érzéstől. 5) A szleng a szavak és kifejezések folyton változó csoportja, amelyeket a beszélők társadalmi önazonosságuk, illetve a csoportkohézió megalapozására, megerősítésére vagy egy társadalmi divatáramlattal való azonosulásuk kifejezésére használnak.

Gyakran társul a szlenghez az újszerűség és az átmenetiség képzete is. Ennek pedig az az oka, hogy a szleng a divat nyelvi megfelelője, és akárcsak a divat, egyszerűen fejez ki egyediséget és a csoportnormáknak való megfelelés hajlandóságát is. A legtöbb szlengkifejezés viszonylag rövid népszerűségnek örvendhet: sokkal gyorsabban robbannak be a köztudatba, majd tűnnek el a beszélők nyelvhasználatából, mint a központi szókinccs általános elemei.

A szleng sokszor emlegetett másik jellemzője az a szerep, amelyet a beszélőnek egy csoporttal való azonosulásában tölt be. Számos alkalommal leírt jelenség, hogy társadalmi csoportosulások termékeny talajai az egyedi szókészlet kialakulásának, amely a csoportkohéziót hivatott erősíteni. A csoporthoz kötődés jellemző a szlengre.

A szlengnyelv elsősorban szókészletében, szófordulataiban tér el az általános köznyelvtől. A magyar szlengnyelv hangtanában semmiben sem tér el a köznyelvtől, grammatikájában, mondatalkotásában pedig csak elvétve találkozunk a köznyelvtől eltérő nyelvi megoldásokkal.

Miért használnak a beszélők szlengszavakat, -kifejezéseket? Mert gyakran úgy érzik, hogy a szlengszó vagy -kifejezés személyesebben, találóbban közöl valamit, mint egy köznyelvi. Néha pedig egyszerűen azért hangzanak el szlengszavak, mert nincs alkalmas köznyelvi szó valami megnevezésére vagy leírására. A szlengkifejezéseket gyakran azért használják, mert rövidek és erőteljesebbek. A szlengkifejezéseket azért alkalmazza sok esetben a beszélő, hogy megmutassa másoknak, milyen életrajzi, mentális és pszichológiai háttérrel rendelkezik, illetve kifejezze hovatartozását.

Napjainkban az angol nyelv különféle csoportnyelveit feldolgozó szótáraknak a listája több száz kiadványt számlál. Egy részük csak a korábbiak anyagának átszerkesztése, kritikátlan átvétele, ám szép számmal akadnak köztük gondosan, aprólékos gyűjtőmunkával létrehozott remekművek. Jelentek meg szótárak az egyetemisták, a hajléktalanok, a bűnözők nyelvéről, a cirkuszi artisták, az előadóművészek és a kábítószer-élvezők zsargonjáról.

Az angol szótártudomány méltán vívott ki elismerést világszerte, és az angol nyelv különféle változatait feldolgozó munkák nemegyszer adtak később ösztönzést más országok lexikográfusainak, és szolgáltak mintául további nyelvek szlengszótáraihoz.

A szlengszavak, -kifejezések nagy része elsősorban a szexre, a nőkre, a munkára, a pénzre, az alkoholra, a kábítószerre, a testi erőszakra, a bűnözésre és a sportra vonatkozik.

A *Magyar–angol tematikus szlengszótár* a mai magyar nyelv szlenges szavait, kifejezéseit tartalmazza, és minden magyar kifejezésnek megadja az angol megfelelőjét. A szótár közvetlen forrása a TINTA Könyvkiadónál 2020-ban megjelent *Angol–magyar nagy szlengszótár*, amelynek szerzője az USA-ban élő Nagy György lexikográfus. A jelen szótár szerkesztői a kiindulási forrásszótárt számítógépes célprogrammal „megfordították”, majd aprólékos szerkesztőmunkával összeállították a *Magyar–angol tematikus szlengszótárt*.

A MAGYAR–ANGOL TEMATIKUS SZLENGSZÓTÁR KÉSZÍTÉSE, SZÓCIKKEINEK FELÉPÍTÉSE ÉS A SZÓTÁR SZERKEZETE

A *Magyar–angol tematikus szlengszótár* nem pusztán magyar–angol szlenges szó párokat kínál használójának, hanem 38 nagy tematikus csoportba sorolva közli anyagát. Az egyes nagy tematikus csoportokon belül kisebb alcsoportokba kerültek a magyar–angol szlengszó- és -kifejezéspárok. A nagy tematikus csoportokban és az alcsoportokon belüli eligazodást a szótárhasználó számára a kötet végén található **Mutató** segíti.

A szótár anyagának az ilyenfajta tematikus elrendezése azért is célszerű, mert a szótárhasználó így együtt látja egy-egy téma, egy-egy fogalomkör szlengkifejezéseit, és maga választhat, hogy a szótár által felkínált kifejezések közül melyiket emeli be írásába vagy beszédébe.

A *Magyar–angol tematikus szlengszótár* 1500 magyar szlengkifejezést tartalmaz, melyek összes előfordulása 1850. A magyar szlengkifejezések mellett 2072 angol szlengkifejezés található, melyek összes előfordulása 2455. A szlengkifejezések 620 csoportba vannak rendezve, melyekhez egy-egy magyar példamondat és annak angol fordítása tartozik. A csoportok 38 fogalomkör alá vannak besorolva. Az alábbi listában szögletes zárójelben látszik, melyik fogalomkör alá hány csoport tartozik:

- alkohol [19]
- alvás [6]
- autó [5]
- baj [4]
- bátorság [2]
- becsap [2]
- beség [2]
- beszéd [3]
- beszél [27]
- börtön [4]
- csinál (vmit) [139]
- csoport [3]
- drog [35]
- düh [2]
- ember [107]
- eszik [5]
- fegyver [1]
- győz [3]
- halál [9]
- hely [6]
- helyzetmondatt [31]
- hozzáértés [3]
- jó, szép [10]
- lopás [2]
- menstruáció [2]
- nehézség [9]
- pénz [25]
- rossz, csúnya [11]
- szex [79]
- tárgy [10]
- testrészt [11]
- valahogyan [3]
- valamekkora [1]
- valamennyi [5]
- valamilyen [12]
- verekedés [11]
- vonzalom [2]
- wc [9]

A *Magyar–angol tematikus szlengszótár* tükrözt az elmúlt 50 év, vagyis két generáció szlengszókincsét. Jóllehet néhány kifejezés a fiatalok számára már régiesnek tűnik, de a szüleiknek nem. A felsorolt példákat azonban minden anyanyelvi beszélő megérti. A szótár angol nyelvű anyaga az amerikai helyesírás szabályait követi.

A szótár felépítése

A *Magyar–angol tematikus szlengszótár* tematikus elrendezésben tartalmazza a szlengkifejezéseket. Az egymást ábécérendben követő 38 fogalomkör alá tartoznak a címszavak, például: HELY → **kétes hírű kocsmá, kisváros, olcsó étterem** stb.; PÉNZ → **pénz, csekély összeg, fizet, kenőpénzt fogad el** stb.; TESTRÉSZ → **fej, fenék, fogak, gyomor, kéz, mell, orr** stb.

A címszó alatt fekete körrel bevezetve következnek a magyar szlengkifejezések, ezt követően pedig fehér körrel bevezetve az angol szlengkifejezések:

KÉTES HÍRŰ KOCSMA

- **lebuji; késdobáló; köpködő; kricsmi**
- a creep joint; a beer joint; a dive; a watering hole; a booze joint; a tap room
- A bűdös levegő jelezte, hogy köpködőben vagyunk.
- *The foul air told us that we were in a creep joint.*

ESZIK

- **burkol; béleli a gyomrát valamivel; kajál; kajol; abrakol; kosztol**
- nosh on something (inf)
- Az egész film alatt pattogatott kukoricát burkoltunk.
- *During the entire movie, we noshed on popcorn.*

MARIHUÁNA

- **fű; mariska; kender; gyom**
- grass; draw; Mary Jane; pot; weed; reefer (GB)
- Van nálad egy kis fű?
- *Have you got any draw on you?*

Az angol szlengkifejezések alatt fekete négyzet vezeti be a magyar példamondatot, amely mondatba ágyazva mutatja be a felsorolt magyar szlengkifejezések egyikének használatát. Ezt követi fehér négyzettel bevezetve a magyar példamondat angol fordítása:

FÉL

- **parázik; cidrizik; majrézik; be van gazolva; be van gyulladva**
- be in a blue funk; have the jitters; shake in one's boots; have the willies; one's asshole is sucking wind (rough)

- Kivégzése előtt a fegyenc iszonyatosan be volt gazolva.
- *Before his execution, the convict was in a blue funk.*

ISMERKEDÉST MAGYARÁZAT NÉLKÜL MEGSZAKÍT

- **ghostol**
- ghost
- Három hete nem hallottam Vince felől. Szerintem ghostol.
- *I haven't heard from Vince in 3 weeks. I think he may be ghosting me.*

BESÚGÓ

- **spicli; pacsirta; vamzer; tégla**
- a fink; a snitch(er); a nark (GB); a rat fink; a stool pigeon; a whistle-blower; a squealer; stooge (inf); a canary
- Világossá vált, hogy spicli van a bandában.
- *It became clear that there was a fink in the gang.*

A szótárban úgynevezett helyzetmondatok is szerepelnek, ezek a **HELYZETMONDAT** fogalomkör alatt találhatók. A helyzetmondatok önmagukban is megálló, értelmes kifejezések, például:

ABBAN BIZTOS LEHETSZ!

- **az hótziher!; az tuti!; az hétszentség!**
- you bet your sweet patootie!; a dead cert (inf); sure as hell; sure as shit; sure as shooting; you can take that to the bank
- **A:** Elmész a nagy meccsre? **B:** Az tuti!
- **A:** *Are you going to the big game?* **B:** *You bet your sweet patootie!*

CSAPJ BELE!

- **adj egy ötöst!**
- give me (a high) five!; high five!
- Ezt szeretem hallani! Adj egy ötöst!
- *This is what I like to hear! Give me a high five!*

REMEK!

- **oltári!; szuper!; csúcs!; állati jó!**
- awesome! (*inf*); terrific!; sweet!; wicked; fantabulous; amazing (*inf*); cool!; far out!; super!
- **A:** A vacsora tálalva. **B:** Szuper!
- **A:** *The dinner is on the table.* **B:** *Awesome!*

A szavak és kifejezések társadalmi elfogadottsága

A szlengszavak és -kifejezések társadalmi elfogadottságát stílusminősítés mutatja. Egyes magyar szlengszavak mellett a *durva* minősítés áll, az angol szlengkifejezések mellett pedig a következő minősítések állhatnak: *inf* (informális, fesztelen társalgási), *offensive* (sértő), *rough* (durva), *derogatory* (becsmérlő) és *taboo* (tabu).

Az angol szlengkifejezések között fel-felbukkannak rímelő szlengnek is. A rímelő szleng Kelet-Londonból ered, ahol a lakók cockney akcentussal beszélnek. Londonnak ez a része immár több mint 150 éve ezerszámra gyárt új szavakat, amelyek a velük rímelő szavakból erednek. Például a *head* szó a *loaf of bread* kifejezéssel rímel. A rímelő szleng ejti a *bread* szót, a *head* szót pedig a *loaf* szóval helyettesíti. Így tehát a *head* szóból *loaf* lesz. Helyi jellegzetessége miatt a rímelő szlenget szótárunkban csupán bő egytucatnyi kifejezés képviseli. Ezeket Angliában többnyire megértik, az Egyesült Államokban viszont nem. A rímelő szlengeket a *rhyming sl* rövidítéssel jelezzük, illetve minden esetben rövid magyarázatot is fűzünk hozzájuk zárójelben.

Rövidítések

A szótár csekély számú rövidítést használ. A GB-vel jelölt szavak és kifejezések főként Angliában és Ausztráliában ismeretesek, az Egyesült Államokban azonban nem. Ezzel szemben az elsősorban az Egyesült Államokban használatos szlengkifejezéseket a US rövidítés jelöli.

A *valami, valaki* szavakat a *vmi, vki* rövidítések helyettesítik.

Szlengkifejezések keresése a *Mutató* alapján

A kötet végén mutató található, amely a szótárban szereplő valamennyi magyar szlengkifejezést tartalmazza ábécérendben, és megmutatja, melyik szócikkben vagy szócikkekben fordulnak elő. A szlengkifejezés után nyíllal bevezetve először az a fogalomkör áll kiskapitális szedéssel, amely alatt az megtalálható, majd kettőspont után maga a címszó. Amennyiben több címszó alá is be van sorolva az adott szlengszó, függőleges vonallal elválasztva mindegyik fel van sorolva:

fúbe harap → HALÁL: meghal

ad neki egy kis kakaót → AUTÓ: felgyorsít (gépkocsit) | → CSINÁL (vmit): növeli a hangerőt

beseggel → ALKOHOL: részeg; leissza magát | → CSINÁL (vmit): felfrissíti tudását (*valamiből*)

kifettet → HALÁL: megöl | → VEREKEDÉS: megver

A Magyar–angol tematikus szlengszótár hasznos mindazoknak, akik pontos angol megfelelőjét keresik a magyar szlengkifejezéseknek, és akik szeretnék, hogy az angol beszédük vagy írásuk ne legyen „pípirízű”, hanem mindjobban közelítsen a mindennapi beszélt angolhoz.

Kiss Gábor, Nagy György

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Nagy György 2024. *Angol–magyar nagy szlengszótár. 5350 angol szlengszó és szlengkifejezés szinonimái, magyar megfelelői példamondatokkal.* Budapest: TINTA Könyvkiadó.
- Ayto, John 2002. *Oxford Dictionary of Rhyming Slang.* Oxford: Oxford University Press.
- Chapman, Robert 1986. *New Dictionary of American Slang.* New York: Harper and Row.
- Dalzell, Tom (ed.) 2006. *The New Partridge Dictionary of Slang and Unconventional English.* London: Routledge.
- Dickson, Paul 2006. *Slang. The Topical Dictionary of Americanisms.* New York: Walker and Company.
- Farmer, John – William Henley 1890–1904. *Slang and Its Analogues. Past and Present.* New York: Arno Press (reprint 1970).
- Flexner, Stuart Berg – Anne Soukhanov 1997. *Speaking Freely. A Guided Tour of American English from Plymouth Rock to Silicon Valley.* Oxford: Oxford University Press.
- Goldin, Hyman E. 1962. *Dictionary of American Underworld Lingo.* New York: The Citadel Press.
- Green, Jonathon 1999. *The Big Book of Filth.* London: Cassell.
- Green, Jonathon 1998. *The Cassell Dictionary of Slang.* London: Cassell.
- James, Ewart 1997. *NTC's Dictionary of British Slang.* Lincolnwood, Illinois: NTC Publishing Group.
- Kiss Gábor 1998. *Magyar szókincstár. Rokon értelmű szavak, szólások és ellentétek szótára.* Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Kövecses Zoltán 2012. *Angol–magyar szlengszótár.* Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Lewin, Esther – Albert Lewin 1988. *The Random House Thesaurus of Slang.* New York: Random House.
- Lighter, J. E. (ed.) 1994. *Random House Historical Dictionary of American Slang.* New York: Random House.
- Major, Clarence 1994. *A Dictionary of African-American Slang.* London: Penguin Books.
- Nagy György 2011. *Angol–magyar idiómaszótár.* Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Partridge, Eric 1985. *Dictionary of Catch Phrases.* New York: Stein and Day.
- Schmied, Bernhard 1997. *American Slang, Amerikanisch–Deutsch.* München: Wilhelm Heyne Verlag.
- Sommer, Elyse – Mike Sommer 1991. *As One Mad with Wine and Other Similes.* New York: Visible Ink.
- Spears, Richard A. 1996. *NTC's Dictionary of American Slang and Colloquial Expressions.* Lincolnwood, Illinois: NTC Publishing Group.
- Wentworth, Harold – Stuart Berg Flexner 1960. *Dictionary of American Slang.* New York: Thomas Crowell.